

Rada Fundacji:
Henryka Bochniarz
Janusz Grzelak
Ireneusz C. Kamiński
Witolda Ewa Osiatyńska
Andrzej Rzepliński
Wojciech Sadurski
Mirosław Wyrzykowski

Zarząd Fundacji:
Prezes: Danuta Przywara
Wiceprezes: Maciej Nowicki
Sekretarz: Piotr Kładoczny
Skarbnik: Lenur Kerymov
Członek Zarządu: Dominika Bychawska-Siniarska

Warszawa, dnia 26 maja 2020 r.

527/2020/PIP/JJe/PKu

Sąd Okręgowy w Gdańsku

ul. Nowe Ogrody 30/34

80-803 Gdańsk

Dotyczy sygn. akt [REDAKTOWANE]

I. Wstęp

Do Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (dalej: HFPC, Fundacja) zwrócił się adw. [REDAKTOWANE] obrońca skazanej [REDAKTOWANE] z prośbą o interwencję w jej sprawie. Osadzona ubiega się o zgodę na wykonanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Obrońca [REDAKTOWANE] przekazał HFPC komplet dokumentów dotyczących jego klientki.

II. Stan faktyczny

Zgodnie z informacjami przekazanymi Fundacji przez obrońcę osadzonej w dniu 12 marca 2019 r. Sąd Rejonowy w Kartuzach zarządził wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności orzeczonej wobec [REDAKTOWANE] w wymiarze 4 miesięcy w miejsce pozostałej do wykonania kary 8 miesięcy ograniczenia wolności. W dniu 16 lutego 2020 r. [REDAKTOWANE] została zatrzymana przez funkcjonariuszy Policji, a następnie w dniu 17 lutego 2020 r. przewieziona do Aresztu Śledczego w Gdańsku. Dnia 24 lutego

2020 r. przeprowadzone badania wykazały, że osadzona jest w ciąży. Ze względu na jej stan zdrowia, liczne choroby, a także wcześniejsze poronienia, ciąża została zakwalifikowana jako zagrożona. Z informacji otrzymanych przez HFPC wynika, że w trakcie pobytu w Areszcie Śledczym w Gdańsku kobieta poroniła.

W dniu 12 marca 2020 r. obrońca skazanej złożył do Sądu Okręgowego w Gdańsku wniosek o udzielenie zezwolenia na odbycie zastępczej kary pozbawienia wolności wymierzonej postanowieniem Sądu Rejonowego w Kartuzach poza jednostką penitencjarną – w systemie dozoru elektronicznego. W uzasadnieniu pisma adwokat powołał się na wyniki badań p [REDAKTOWANE] oraz fakt zdiagnozowania u niej ciąży zagrożonej. Jak wynika z dokumentacji otrzymanej przez HFPC, osadzona choruje na insulinooporność, endometriozę, zespół policystycznych jajników oraz nieprawidłowe funkcjonowanie nadnerczy. Kobieta poinformowana również, że najprawdopodobniej cierpi na zespół fosfolipidowy, „który nieleczony może przyczynić się do kolejnego poronienia”. Obrońca podkreślił we wniosku, że „w celu kontynuowania dotychczasowej terapii hormonalnej oraz prawidłowego podtrzymania ciąży, [REDAKTOWANE] musi przyjmować leki, do których obecnie nie ma dostępu”.

W piśmie do Sądu adwokat wskazał również, że skazana spełnia przesłanki określone w art. 43la § 1 pkt 1-4 Kodeksu karnego wykonawczego (dalej: k.k.w.), uzasadniające odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego. Wobec [REDAKTOWANE] [REDAKTOWANE] orzeczono bowiem karę zastępczą czterech miesięcy pozbawienia wolności. Jak wynika z informacji przekazanych przez obrońcę, kobieta ma określone miejsce stałego pobytu, a osoby pełnoletnie wspólnie zamieszkujące ze skazaną wyraziły zgodę na wykonanie kary w systemie dozoru elektronicznego. Adwokat zwrócił także uwagę na to, że [REDAKTOWANE] „w całości spłaciła należności wynikające z wyroku Sądu Rejonowego Gdańsk – Południe wydanego w sprawie [REDAKTOWANE] który jest wykonywany w zakresie zastępczej kary pozbawienia wolności oraz wyroku Sądu Rejonowego w Kartuzach wydanego w sprawie [REDAKTOWANE]”.

W dniu 31 marca 2020 r. obrońca skazanej [REDAKTOWANE] złożył do Sądu Okręgowego w Gdańsku pismo, z którego wynikało, że wywiad środowiskowy został przeprowadzony na wniosek Dyrektora Aresztu Śledczego w Gdańsku. W sprawie zostało sporządzone sprawozdanie z dnia 17 marca 2020 r. Obrońca w piśmie skierowanym do Sądu wniósł o zwrócenie się do Dyrektora Aresztu Śledczego w Gdańsku o przekazanie

otrzymanego sprawozdania oraz do Służby Kuratorskiej działającej przy Sądzie Rejonowym w Koszalinie o jego przesłanie. W piśmie wskazano, że wniosek Sądu Okręgowego w Gdańsku skierowany do Służby Kuratorskiej w Koszalinie został zwrócony ze względu na stan epidemii koronawirusa. Zgodnie bowiem z zarządzeniem Prezesa Sądu Rejonowego w Koszalinie z dnia 16 marca 2020 r., wszelkie czynności Kuratorskiej Służby Sądowej zostały zawieszane. Adwokat wniósł zatem o wyznaczenie terminu posiedzenia w sprawie [REDAKTOWANO] i „rozpoznanie wniosku bez wywiadu środowiskowego, jeżeli jego uzyskanie okaże się niemożliwe z uwagi na panującą sytuację epidemiologiczną”.

Następnie w dniu 20 kwietnia 2020 r. do Sądu Okręgowego w Gdańsku złożono kolejny wniosek o wyrażenie zgody na wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego bez przeprowadzenia wywiadu środowiskowego. W piśmie podkreślono, że ze względu na sytuację epidemiologiczną nie można było przeprowadzić wywiadu środowiskowego u matki skazanej. Jednocześnie do niniejszego wniosku obrońca załączył pisemne oświadczenie matki skazanej oraz jej konkubenta, które miałyby stanowić „substytut sprawozdania z przeprowadzonego wywiadu środowiskowego”. Jednocześnie z wniosku wynikało, że w marcu 2020 r. podjęto próbę przeprowadzenia wywiadu środowiskowego, ale z uwagi na błędny adres okazał się on nieskuteczny. Obrońca wskazał, że: „Skazana nie jest w stanie w obecnej chwili ustalić, czy wynikało to z błędnego wskazania adresu przez Dyrektora Aresztu Śledczego w Gdańsku, czy też z faktu błędu Zespołu Kuratorów przy Sądzie Rejonowym w Koszalinie”.

Kolejny wniosek o rozpoznanie sprawy [REDAKTOWANO] na podstawie oświadczenia jej matki i konkubenta bądź o zlecenie Zespołowi Służby Kuratorskiej przy Sądzie Rejonowym w Koszalinie przeprowadzenia wywiadu środowiskowego w trybie pilnym na podstawie zarządzenia Prezesa Sądu Rejonowego w Koszalinie został złożony w dniu 23 kwietnia 2020 r.

W dniu 30 kwietnia 2020 r. obrońca [REDAKTOWANO] złożył wniosek o wyznaczenie terminu posiedzenia na dzień 6 maja 2020 r. – na najbliższej planowanej w Areszcie Śledczym w Gdańsku sesji. W piśmie podkreślono, że „od złożenia wniosku o udzielenie zgody na wykonanie pozostałej kary zastępczej pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego do dnia dzisiejszego upłynęło 48 dni”. Obrońca wskazał, że zgodnie z art.

43ld k.k.w. termin 30 dni na rozpoznanie przedmiotowego wniosku został znacznie przekroczony, „a mimo to w dalszym ciągu Sąd nie skierował sprawy na posiedzenie”.

Adwokat [REDAKTOWANE] poinformował Fundację, że pomimo składanych wniosków osadzona nie otrzymała zgody na przekazanie jej leków podtrzymujących ciążę i glukozy, nie miała zapewnionej odpowiedniej opieki medycznej, natomiast wniosek o udzielenie przepustki na wizytę u lekarza prowadzącego ciążę nie został uwzględniony. Obrońca przekazał HFPC także informację, że podczas pobytu w jednostce penitencjarnej [REDAKTOWANE] poroniła. Nie przesądzając związku przyczynowo - skutkowego pomiędzy opieką medyczną w Areszcie Śledczym a faktem poronienia przez skazaną, należy jednak mieć na uwadze, że taka sytuacja może stanowić potencjalne naruszenie art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka gwarantującego ochronę prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego.

III. Stan prawny

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka. Fundacja przywiązuje szczególną wagę do godności ludzkiej oraz wynikającego z niej nakazu humanitarnego traktowania. W ocenie HFPC niezapewnienie osadzonemu dostępu do właściwej opieki medycznej może prowadzić do naruszenia nie tylko prawa do ochrony zdrowia, ale i zakazu tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania. W związku z powyższym, pragniemy poczynić kilka uwag na temat ochrony zdrowia osób pozbawionych wolności w świetle art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (dalej: EKPC, Konwencja).

Zgodnie z art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu. Rzeczony zakaz wynikający z art. 3 ma charakter fundamentalny i należy dobitnie podkreślić, że w świetle Konwencji nie występują okoliczności usprawiedliwiające stosowanie tortur, bądź niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Do naruszenia art. 3 Konwencji może dojść także w rezultacie niezapewnienia osadzonemu odpowiedniej opieki medycznej¹. **Państwo ma zatem obowiązek ochrony zdrowia i dbania o dobro osadzonych oraz zapewnienia im, z uwzględnieniem praktycznych wymagań pozbawienia wolności, odpowiedniej opieki zdrowotnej.**

¹ Wyrok ETPCz z dnia 20.01.2009 r. w sprawie *Musiak p. Polsce*, skarga nr 28300/06.

Konwencja nie gwarantuje powszechnego prawa do ochrony zdrowia więźniom, jednak – w sytuacji szczególnego podporządkowania ich państwu – EKPC wprowadza **specyficzną odpowiedzialność władz publicznych także ze względu na stan zdrowia osadzonych**. Jednym z przejawów zasady humanitarnego traktowania więźnia na gruncie polskiego porządku prawnego jest instytucja wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Możliwość ta wynika z przepisów rozdziału VIIa Kodeksu karnego wykonawczego. Regulacje te wychodzą „naprzeciw potrzebie zmniejszenia populacji osadzonych w zakładach karnych przez wprowadzenie alternatywnego do izolacji więziennej systemu wykonywania krótkoterminowej kary pozbawienia wolności”². Ponadto pozostawanie skazanego poza jednostką penitencjarną, ale pod kontrolą elektroniczną nie pociąga za sobą negatywnych społecznie skutków towarzyszących nawet krótkotrwałej izolacji penitencjarnej.

Badając, czy osadzenie w izolacji penitencjarnej osoby chorej jest zgodne z art. 3 Konwencji, Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: Trybunał, ETPC) bierze pod uwagę trzy elementy: 1) aktualny stan zdrowia osadzonego; 2) jakość leczenia (opieki) zapewnionej w warunkach więziennych; 3) celowość kontynuowania pozbawienia wolności w świetle stanu zdrowia osadzonego³. Wyraźne pogorszenie się stanu zdrowia w czasie – nawet krótkotrwałego – pozbawienia wolności może stanowić istotny argument na rzecz stwierdzenia naruszenia art. 3 Konwencji⁴.

W wyroku w sprawie *Kudła p. Polsce* stwierdzono, iż konieczne jest, „aby – biorąc pod uwagę praktyczne wymagania pozbawienia wolności – zdrowie i samopoczucie [więźnia] były chronione w sposób adekwatny, m.in. przez zapewnienie wymaganej opieki medycznej”⁵. Znalazło to zdecydowane potwierdzenie w dalszym orzecznictwie Trybunału. W sprawie *Selmouni p. Francji*⁶ Trybunał wskazał, że osoby uwięzione są zdane na Państwo, a władze mają obowiązek je chronić. Tym samym konieczne jest zapewnienie przez państwo „wymaganej pomocy medycznej”⁷. Oznacza to, że

² Dąbkiewicz Krzysztof. Część o Rozdział VII(a). W: Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, wyd. IV. Wolters Kluwer Polska, 2018.

³ Wyrok ETPCz z dnia 19.01.2010 r. w sprawie *Wierzbicki p. Polsce*, skarga nr 24541/94 par. 56; wyrok z dnia 15.01.2004 r. w sprawie *Sakkopoulos p. Grecji*, skarga nr 61828/00, par. 38.

⁴ *Wierzbicki p. Polsce*, par. 58.

⁵ Wyrok ETPCz z dnia 26.10.2000 r. w sprawie *Kudła p. Polsce*, skarga nr 30210/96, par. 94.

⁶ Wyrok ETPCz z dnia 28.07.1999 r. w sprawie *Selmouni p. Francji*, skarga nr 25803/94.

⁷ Wyrok ETPCz z dnia 14.11.2002 r. w sprawie *Mouisel p. Francji*, skarga nr 67263/01, par. 40; wyrok ETPCz z dnia 29.04.2003 r. w sprawie *McGlinchey i Inni p. Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 50390/99, par. 46; wyrok ETPCz z dnia 9.12.2008 r. w sprawie *Dzieciak p. Polsce*, skarga nr 77766/01, par. 91).

zagwarantowanie jedynie pomocy podstawowej (ambulatoryjnej) może okazać się niewystarczające. Poziom pomocy medycznej musi być zatem zawsze adekwatny do natury choroby i zasad jej leczenia.

Adekwatność ta oznacza m.in., że **brane pod uwagę powinny być opinie specjalistów lub lekarzy „zewnętrznych” o stanie zdrowia więźnia**⁸. Ponadto, w miarę potrzeby, musi być zapewniona stała opieka szpitalna bądź lekarska, a sporadyczne wizyty lekarza ogólnego nie są wystarczające⁹. Należy również podkreślić, że opieka medyczna powinna zostać zapewniona w sposób szybki¹⁰. Jeżeli władze zdecydują się na pozbawienie wolności osoby chorej, muszą sprostać obowiązkowi zapewnienia dostatecznego poziomu leczenia w warunkach, które są zgodne z poszanowaniem godności ludzkiej.

Na kanwie niniejszej sprawy warto również zauważyć, że kwestia oceny wpływu izolacji penitencjarnej na zdrowie osadzonego była także przedmiotem wyroku ETPC w sprawie *Bujak p. Polsce*. Trybunał stwierdził w nim, że „(...) nie można wykluczyć, iż aresztowanie osoby, która jest chora, może zrodzić kwestię naruszenia Konwencji. Art. 3 nie może być interpretowany jako artykuł ustanawiający ogólny obowiązek zwolnienia osoby pozbawionej wolności ze względu na stan jej zdrowia lub przeniesienia jej do szpitala cywilnego, nawet jeżeli osoba ta cierpi na chorobę, która jest wyjątkowo trudna w leczeniu. Postanowienie to jednakże wymaga zapewnienia przez państwo tego, by więźniowie byli osadzani w warunkach, które są zgodne z poszanowaniem godności ludzkiej, by sposób i metoda wykonywania przedmiotowego środka nie poddawała ich cierpieniu ani trudnościom o intensywności wykraczającej poza nieuchronny poziom cierpienia wpisanego w aresztowanie oraz, zważywszy na praktyczne wymogi pozbawienia wolności, by ich zdrowie i dobrostan były odpowiednio zabezpieczone poprzez, między innymi, zapewnienie im odpowiedniej opieki medycznej”¹¹. Powyższe rozważania odnieść można również do sytuacji odbywania kary pozbawienia wolności w

⁸ Wyrok ETPCz z dnia 29.01.2003 w sprawie *Nevmerzhitsky p. Ukrainie*, skarga nr 54825/00, par. 104.

⁹ Wyrok ETPCz z dnia 29.11.2007 r. w sprawie *Hummatov p. Azerbejdżanowi*, skargi nr 9852/03 i 13413/04, par. 114).

¹⁰ Wyrok ETPCz z dnia 11.03.2004 r. w sprawie *Iorgov p. Bułgarii*, skarga nr 40653/98, par. 85; wyrok ETPCz z dnia 28.03.2006 r. w sprawie *Melnik p. Ukrainie*, skarga nr 72286/01, par. 104-106; wyrok ETPCz z dnia 2.11.2006 r. w sprawie *Serifis p. Grecji*, skarga nr 27695/03, par. 35.

¹¹ Wyrok ETPCz z dnia 21.03.2017 r. w sprawie *Bujak p. Polska*, skarga nr 686/12, par. 67.

zakresie, w którym dotyczą zapewnienia odpowiednich warunków leczenia osobie osadzonej.

W kontekście niniejszej sprawy należy również odnieść się do problemu z wyznaczeniem terminu posiedzenia w przedmiocie rozpatrzenia wniosku [REDAKTOWANO] o udzielenie zezwolenia na odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Warto zatem wskazać, że zgodnie z obowiązującym od 31 marca 2020 r. art. 14a ust. 4 pkt 8 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, za sprawy pilne uznane zostały sprawy, w których wykonywana jest kara pozbawienia wolności albo inna kara lub środek przymusu skutkujący pozbawieniem wolności, jeżeli rozstrzygnięcie sądu dotyczy zwolnienia osoby pozbawionej wolności z zakładu karnego lub aresztu śledczego albo jest niezbędne do wykonania takiej kary lub środka przymusu w tym zakładzie lub areszcie. Tym samym sprawy o dozór elektroniczny należą do katalogu określonych w ustawie spraw pilnych.

IV. Podsumowanie

Należy wyraźnie podkreślić, że [REDAKTOWANO] spełnia przesłanki udzielenia zezwolenia na odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego określone w art. 431a k.k.w. Co więcej, ze względu na kolejne poronienie, skazana przeżyła w areszcie śledczym traumę, negatywnie wpływającą na jej stan zdrowia psychicznego. Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie zwrócić uwagę Wysokiego Sądu, że pogorszenie stanu zdrowia podczas izolacji penitencjarnej może stanowić naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Natomiast poronienie, do którego doszło w warunkach izolacji w połączeniu z osadzeniem w warunkach niezapewnienia p. [REDAKTOWANO] odpowiedniej opieki medycznej może rodzić po stronie państwa odpowiedzialność na podstawie art. 8 Konwencji. Z kolei mając na uwadze pilny charakter sprawy powinna ona zostać rozpoznana priorytetowo, pomimo panującego na terytorium Polski stanu epidemii koronawirusa. Ponadto podkreślamy, że stosowanie systemu dozoru elektronicznego prowadzi również w oczywisty sposób do zmniejszenia populacji osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, co służy zapobieganiu rozprzestrzenianiu się COVID-19.

Wyrażamy nadzieję, iż przedstawione standardy będą pomocne przy ocenie zasadności udzielenia [REDACTED] zgody na wykonanie pozostałej kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Dr Piotr Kładoczny
Sekretarz Zarządu HFPC